

Salgótarján a forradalomban II.

1956. október 27-én, a Sztálin szobrok ledöntéséhez hasonlóan, Salgótarjánban a szovjet emlékmű ledöntésével kívántak kifejezést adni szovjetellenes érzelmeiknek, a tüntetők. Az ÁVH, a kommunista rendőrök, a pártbizottság tagjai felkészültek a szovjet emlékmű védelmére, a környező házak padlásain géppuskákat állítottak fel. A tömeg erről mit sem tudott. Izgalommal, lelkesedéssel figyelte a szakemberek munkáját. A hatalmas acélkolosszus ledöntése nem volt egyszerű feladat. Amikor minden emberi erőlködés hiábavalónak bizonyult, a bányából hatalmas drótköteleket kötöttek a húsz méter magas emlékműre és egy tíz tonnás teherautóval húzták le. A kommunisták tétlenül nézték, kezüket rajta tartották fegyvereik ravaszán, de nem mertek tüzelni, mert nem tudták mit hoz a holnap. Az emlékművel együtt összeomlott Salgótarjánban a kommunista párt hatalma is. A párt első megyei titkára Hajdú József feleségével együtt Csehszlovákiába menekült. Követte őt Rác Károly őrnagy az ÁVH vezetője. Az itthon maradt vezetők azonban mégsem tétlenkedtek. Látták, hogy sem a rendőrségre, sem a határőrségre de a még korábban felfegyverzett nemzetőrökre sem számíthatnak, ezért a szomszédos Csehszlovákia kommunista pártjához fordultak segítségért.

A szlovákiai párt megígérte a segítséget és addig is míg megszervezik azt, terjesztésre köteg újságot adtak, a szlovákiai magyar *Új Szó* című lapot, amely a magyar forradalmat „ellenforradalomnak”, „fasiszta reakciós mesterkedésnek” nevezte, olyannak, amely a szocializmus megdöntésére irányul. A párt által korábban életre hívott Megyei Forradalmi Tanáccsal szemben oly nagy volt az elégedetlenség, hogy a pesti és a helyi fejlemények következtében maga a pártbizottság is szükségesnek tartotta egy szélesebb alapokon nyugvó Megyei Forradalmi Tanács létrehozását. A párt még mindig remélte, hogy ezen keresztül kezében tarthatja az események irányítását. Ékesen szóló bizonyítéka ennek, a párt kezében levő újság a *Szabad Nógrád* október 30-i számában megjelent hír:

Megválasztják az ideiglenes Forradalmi Nemzeti Bizottságot. Október 30-án reggel nyolc órakor összeül Nógrád megye ideiglenes Forradalmi Nemzeti Tanácsa. Ezen az ülésen részt vesznek az üzemekben újonnan megválasztott munkástanácsok küldöttei, a megyei parasztság képviselői, az értelmiség különböző rétegeinek megbízottai. Mivel így a megye egész népét átfozó plénum jön össze, lehetőség nyílik arra, hogy a résztvevők demokratikus alapon, a nép kívánságának megfelelően válasszák meg Nógrád megye ideiglenes Forradalmi Nemzeti Bizottságát, amely arra hivatott, hogy a mostani nehéz időkben a megye ügyeit irányítsa, szervezze a karhatalmat, biztosítsa a rendet, nyugalmat, békét és öröködjön azon, hogy a megye dolgozóinak jogos követelései mevalósuljanak. Felhívjuk olvasóink figyelmét arra, hogy az ülés anyagáról, megválasztottak névsoráról a következő számunkban részletes tudósítást közlünk.

A bejelentett tudósítás azonban elmaradt. Az ülés nem úgy zajlott le, ahogy azt a pártbizottságban eltervezték. A megválasztott *Nemzeti Forradalmi Bizottság* elrendelte annak a lapnak a megszüntetését, amely éveken keresztül kiszorgálta a hazug zsarnoki rendszert és másnap, 31-én már *Nógrád Népe*, az új megyei újság számolt be az október 30-i választó ülésről. Dokumentumként álljon itt a *Nógrád Népe* beszámolója.

MEGALAKULT A MEGYEI NEMZETI BIZOTTSÁG

Reggel nyolckor, amikor a küldöttek megérkeztek, még teljes tanácsalanság uralkodott. Korelnök ült az asztalfőre megpróbált néhány szavas útmutatást adni, aztán ő is lemondott. Senki sem tudta biztosan mit kell csinálni, hogyan kell csinálni.

Akkor felállt valaki: „Vigyázzunk mert olyanok is vannak itt, akik nem idevalók!” Mintha gátat vágtak volna a hömpölygő áradatnak. Egyszerre medrébe talált és zúgva, tajtékozva megindult. Izgatott közbekiabálások minden felől: „Kik azok? Jöjjenek elő!”

Egymás után felálltak: Jakab Sándor. Fekete Ottó, majd a többiek. Beszéltek, de szavukban nem volt meggyőződés. Segítséget ígértek, de aligha tudtak volna segíteni abban, amit eddig gátoltak. Aztán elpattant a bír. Megkérdezték tőlük, kik hozták be Szlovákiából az Új Szót, ezt a forradalmunkat gyalázó, nivóttan, uszító szennylapot? És Jakab Sándor hazudott. Nem volt bátorsága igazat mondani. Meg kell állítanom a tollat, hogy az izgalmas, forró atmoszférájú eseményeknek tárgyilagos képét adjam. Igaz, kiabálás volt. Ajtót mutattak azoknak, akik éveken át hamis elvek céljaira használták fel a pártot. – De más nem történt. Nem volt egy túlzó szó, senki sem kiáltott balált. Még csak felelősségre vonást sem emlegettek. Egyet kívántak: távozzon az, aki nem tud és nem akar az újjászülető Magyarországért harcolni!...

Az önmagukat megtisztító tűz vezetése ezután minden szavunkat. Nem volt szervezett hozzászólás. Nem volt felső utasításra összeállított napirend, mégis egyre inkább tisztábban bontakoztak ki az új szerv fővonalai. Először a politikai elvek tisztázódtak, tomboló lelkesedés közepette összegezte az elnökség, mi az, amivel mindenki egyetért:

Azonnal vonuljon ki a szovjet hadsereg!

Kos Pétert, Magyarország ENSZ képviselőjét hívják vissza! Mindenben azonosítjuk magunkat azokkal a célokkal, amelyekért a forradalmárok vére folyt!

Együttműködünk az ország többi Nemzeti Bizottságával!

Az új kormányt a forradalmárok képviselőivel folytatott tárgyalás alapján kell összeállítani!

Azután megkezdődött a szavazás. A nagylétszámú testület megválasztotta a Nemzeti Bizottságot...

Délután kettőkor negyvenhat küldött ült az asztalokhoz. Képviselve volt a karbatalom, a sajtó, a diákság, a pedagógusok, a MÁV, az autóközlekedés, az államigazgatás, a jogászok, a gyárak, a bányák, a közellátás, az egészségügy, a kisipar és a parasztság.

És máris jöttek a küldöttek. Lucfalva fegyvert kért, hogy nemzetőrséget alakíthasson. Három járási orvos fizetésének ötven százalékát ajánlotta fel, hogy abból a forradalomban elesett bősök hozzátartozóit támogassák. Aztán a kazári bányászok szóltak.

Még meg sem született az új szerv, még azt sem tudta, milyen keretek között dolgozzon, még kapkodta a fejét a sok tennivaló között, – mégis megindult a munka.

Az első és a legfontosabb megteremteni a forradalomhoz bü karbatalmat. Voltak nyugtalanító bírek. Itt-ott kibaszálták a tüntetések-adta lebetőséget és fosztogattak. Az új keretek között megtisztultan munkához látó karbatalom rövid idő alatt leszámol velük. Nem szennyezhetjük be a tiszta vért, a piros vért.

A Megyei Nemzeti Bizottság átvette a sajtó és a bírközlés felügyeletét, megvizsgálta a közellátás jelenlegi nehézségeit, intézkedett a bérek kifizetésének folyamatosságáról.

A legsürgősebb feladatok megoldását, a járásokkal, a szomszédos megyékkel való kapcsolat megteremtését egy szűkebbkörű elnökség végzi. Tagjai: Dr. Garamvölgyi Antal (Kisgazdapárt), Kovács János (Parasztpárt), Kecskés Károly (Szoc.-dem. Párt), Lauko György (Kommunistapárt), Mlinarik István, Edes György, Szabó István, Bajtai Jenő, Sartoris Kálmán, Esztergomi Antal és Lénárt Andor.

A Megyei Nemzeti Bizottság a forradalom szülötte. Feladata, hogy a forradalmat vezető politikai célkitűzések talaján állva, kezébe vegye Nógrád megye irányítását, biztosítsa az élet normális folyását és megakadályozzon mindenféle restaurációs kísérletet. Segítsen ebben minket Nógrád megye népe! Mlinarik István.

Ez a beszámoló, a megválasztott negyvenhattagú Megyei Nemzeti Bizottság és az elnökség összetétele a legfőbb bizonyítéka annak, hogy a magyar forradalom sem a most széttűzött kommunizmus, sem a régi leűnt világ visszaállítását nem kívánja, hanem a magyar nép vágyának megfelelően a magyar sajátosságoknak, a magyar hagyományoknak szellemében független, demokratikus Magyarország megvalósításáért küzdött.

Egyszerűen a magyar nép tovább akarta az 1945–47-es demokratikus berendezkedést fejleszteni. – Az orosz ellenőrzés mellett nehezen fejlődő demokratikus berendezkedés a sok hiba, Rákosiék erőszakoskodása ellenére mégis tetszett az a magyar munkásságnak, a magyar parasztságnak. Az osztályokra tagozódó társadalom helyén ugyanis egy egységes, magyarságában megerősödött, a jövőben bizakodó egészséges társadalom jött létre. Az alkotások éveit voltak ezek. Aztán a szovjet hatalmi téboly, a kommunista ezveduralomra való törekvés egy egész nép, egy egész ország hitét tépte szét. Ez a hit lángolt most fel újra. Most valóban egységes lett az egész nemzet. Salgótarján népe nem tűrt volna semmiféle restaurálást. – *„Nem akarjuk sem Horthyt, sem Rákosit vissza!”* – hangzott mindenfelől a politikai állásfoglalást jelző mondat.

A Megyei Nemzeti Bizottság nyugodtan foghatott hozzá az új alapok lerakásához. A forradalom győzelme teljes volt. A tíz év alatt csak azok maradtak a rendszer hívei, akiknek hozzátartozói a pártban, a gazdasági életben, az államapparátusban, az ÁVH-nál vagy a hadseregben töltöttek be vezető, bizalmi állásokat. Ez a réteg ugyan nem volt elenyésző, de a forradalom győzelme következtében bizonytalanná váltak: a legtöbbet megfélemlítve visszahúzódtak vagy éppen a bujdosásban kerestek menekülést.

A megyében állomásozó katonai alakulatok: a rétsági páncélosok, a balassagyarmati és salgótarjáni határőrség alakulatai nem oszlottak fel, hanem teljes egységükkel csatlakoztak a forradalomhoz. A rétsági páncélo-

sok forradalmi bizottsága határozta el, a szomszédos községben, Felsőpetényben őrzött Mindszenty József esztergomi érsek, hercegprímás kiszabadítását. A kiszabadítás után ők kísérték fel Budapestre. E katonai alakulat forradalmi bizottságának elnöke *Pálinkás Antal* volt, akit a forradalom leverése után kivégeztek. Ám most, a rend fenntartását a rendőrség és a nemzetőrség közösen látta el. A rendőrség megyei vezetőivé a forradalmi bizottság még a választó gyűlésen *Szabó István* rendőr őrnagyot nevezte ki, aki ott a helyszínen tette le a hűségesküt a forradalom eszméinek megvédésére. A megyei fegyveres erők irányítására, koordinálására Kormos Géza százados kapott megbízást, a megyei forradalmi bizottság katonai tanácsadója pedig Bartha László, volt vezérkari százados lett. Hazajött Budapestről Árvai Mihály, volt acélgyári munkás, alezredes, aki bekapcsolódott a katonai szervezet munkájába, ő tartotta a kapcsolatot a forradalom legfőbb katonai vezetőségével, közvetlen kapcsolatban állt Maléter Pállal. A legerősebb, a legmegbízhatóbb, a legjobban megszervezett és felfegyverzett alakulat az acélgyári nemzetőrség volt. A szervezést és vezetést Hárs László, volt őrnagy és Hadady Rudolf, volt tartalékos főhadnagy végezték.

A védelem megszervezése mellett a két legfontosabb feladat az új egységes igazgatási szervezet megteremtése és az általános sztrájk okos, egységes irányítása volt. A közigazgatás újjászervezését e sorok írója végezte, aki 1948-ig, a kommunista hatalomátvétel előtt, a megye vezető tisztviselője volt. A községi tanácsok mindenütt feloszlottak, az elnökök önként távoztak helyükről, a községi tanácsok feladatát a Községi Forradalmi Nemzeti Bizottságok látták el, amelyek mindenben hűen követték a Megyei Nemzeti Bizottság utasításait. A sztrájk szervezését és irányítását Sartoris Kálmán mérnök, a Nógrádi Bányatröszt igazgatója végezte, a megyei elnökség irányítása mellett. A munkástanácsok mindenütt megalakultak, kezükbe vették az üzemek vezetését, így a sztrájk megszervezése is egységesen, központi irányítás szerint történt. A rádió, újság, a hírközlés irányításának nehéz feladatát Lénárt Andor tanár látta el. A különböző feladatok egységes irányítása az elnök, Mlinarik István feladata volt, aki volt párttag létére tett bizonyosságot demokratikus gondolkodásról, saját munkájával bizonyítva, hogy kommunista is tud demokratikus eszközökkel vezetni és irányítani.

A Megyei Forradalmi Nemzeti Bizottság gyors intézkedései arra vallottak, hogy meggondolt, józan ésszel történik az események helyes mederben tartása. Az első népszerű intézkedések egyike az volt, hogy a kommunista párt által kisajátított katolikus plébániát visszaadta az egyházközségnek, a kommunista párt székházát pedig iskola és lakás céljaira bocsátotta. A párt ugyanolyan elbánásban részesült, mint a többi demokratikus párt, ugyanolyan párthelyiséget kapott, mint a többi párt.

Mint mindenütt, Salgótarjánban is nagy gondot okozott a volt ÁVH tagjainak sorsa. Nógrád megyében nem vadásztak ÁVH-sokra. A Megyei Nemzeti Bizottságban többen követelték, hogy az ÁVH tagjai részére az illetmények kifizetését tiltsuk le. Még ezt sem tette az elnökség, hanem e sorok írójának javaslatára elrendelte, hogy 1500 forint erejéig, tekintettel az ártatlan családtagokra ki kell mindenki számára fizetni az illetményeket. Nem a megtorlás, nem a bosszú irányította a vezetők tetteit. A forradalmi hangulat közepette is – forró szív, tiszta fej elve vezette a szellemi irányítók és a fegyveres alakulatok tagjait egyaránt.

Sok ÁVH-s elmenekült, de nagyon sokan jelentkeztek a Megyei Forra-

dalmi Bizottságnál. Az elnökség e sorok írójának vezetése alatt felállított egy bizottságot, amely az ÁVH-sok ügyével foglalkozott. Az általános elv az volt, hogy a forradalmi szervek nem bíróságok, így letartóztatás nem foganatosítható, csak a legszükségesebb esetben, és ítéletet sem mondhat ki senki fölött. Így történt meg, hogy Salgótarjában a forradalom ideje alatt egyetlen ember sem volt politikai okokból letartóztatva. Az államvédelmi hatóság tagjai ideiglenes igazolványt kaptak, az igazolvány alapján valamennyien elhelyezkedtek és munkát találtak az acélgyárban. Sajnos ez az intézkedés később megbosszulta magát. A forradalom leverése után a gyárakban munkásként elhelyezkedett ÁVH-sok csendben mindent megfigyelve szinte teljes képet tudtak adni az üzemekben akkor történekről.

A belső ügyek mellett súlyt helyeztünk arra, hogy országosan hallassuk szavunkat. November elején Miskolc, Eger, Győr és Pécs után megszólalt a salgótarjáni rádió adóállomása is.

November 2-án Miskolcon összeült az észak-keleti megyék tanácskozó testülete, az egyes megyék forradalmi kiküldötteivel. Nógrád megyét Mlinarik István és Edes György képviselték. A forradalom győzelmének megszilárdításához szükségessé vált a szomszédos megyék katonai erejének egyesítése, a közigazgatás egységes irányítása. Az ülés legfontosabb határozatai:

1. Létrehozni a Nemzeti Tanácsot, amely a legfelsőbb ideiglenes államhatalmi szervnek kell lennie.

2. Menedékjogot kell adni a forradalomhoz csatlakozott szovjet katonáknak.

3. Az ENSZ nyilvánítsa ki Magyarország függetlenségét és semlegességét, záros határidőn belül vonják ki a szovjet csapatokat.

4. A megalakult pártok közötti harcot be kell szüntetni mindaddig, amíg hazánk ilyen súlyos helyzetben van.

5. Fel kell venni a munkát a sztrájkjog fenntartásával, mert a sztrájkjal a továbbiakban már csak magunkat gyöngítjük.

A forradalom vívmányainak féltése hatotta át a vezetést és a tömegek minden tettét. Salgótarján népe józan maradt. A szabadság teljes volt, mégis az egész megye területén csak négy párt kezdte meg működését. Nem volt megtiltva a szervezkedés, de a nép hangulatából mindenki érezte és tudta, hogy a kitűzött cél eléréséhez nincs szükség több pártra. Féltő gonddal vigyázott mindenki, hogy a forradalom sem jobbra, sem balra el ne csúszzon. Szinte minden ott folytatódott, ahol 1947-48-ban Rákosiék „szalámi taktikája” a demokratikus fejlődést megállította.

November 3-án összeült Megyei Nemzeti Bizottság ülése is ennek a gondolatnak a szellemében zajlott le. Nem volt nézeteltérés a jövőt illetően. Egyetlen kérdés körül alakult ki nagyobb vita: folytassuk-e tovább a sztrájkot – amíg a szovjet csapatok el nem hagyják az ország területét, vagy hétfőn, november 5-én kezdjük el a munkát? Az elnökség a Miskolcon elfogadott határozat alapján állott: miután a forradalom győzelmét követően a szovjet kormány a csapatok kivonására vonatkozólag majd tárgyal a magyar kormánnyal, – nem szükséges a sztrájk tovább folytatása, mert a munka további szünetelése most már nekünk fog nehézséget okozni. Hosszabb vita után az ülés az elnökség javaslatát fogadta el és a kiküldöttek azzal indultak haza, hogy hétfőn, 5-én a gazdasági élet minden területén megkezdik a munkát. Nemcsak Salgótarjában, de az egész megye területén nyugalom és csend uralkodott, a hatalom mindenütt a forradalmárok kezében volt. Jól szervezett katonai és polgári alakulatok őrködtek a rend

felett. Balassagyarmaton egy újjászervezett katonai egység állt készenlétben, kik levetve a szovjet uniformishoz hasonló katonai ruhát, a régi honvédségi egyenruhát öltötték magukra. Az utcákon mindenhol boldog, mosolygó emberek üdvözölték egymást. Bár a rádiójelentések szerint szovjet csapatmozdulatok történtek az országban, szovjet alakulatok léptek át az ország keleti határán, mégis mindenki bizakodó volt. A nép bízott a saját erejében, végső szükségben pedig az ENSZ-ben, a nyugati hatalmakban, – hihetetlennek tűnt, hogy egy nép szabadságáért vívott harcát az ENSZ vagy a szabad világ tétlenül nézze.

November 4-én szinte az egész megye Nagy Imre rádiószózatára ébredt. Egy pillanatra kétségbeesés lett úrrá a megyén, de csak egyetlen pillanatra. – „Ha összefogunk, ha egyik leszünk, mint a forradalom első napjaiban, akkor nem lehet legyőzni minket!” – mondták az érkező küldöttek. – „Nem dolgozunk nekik, sztrájkolni fogunk!” – szoltak a munkások. – „Ne dolgozzatok – biztatták a parasztok a munkásokat – nem fogtok ébezni, mi gondoskodunk rólatok!”

Most lett valósággá a sok éves frázis, megszületett a munkás-paraszt szövetség. Tudták ezt az oroszok is, ezért nevezték a hirtelenében felállított új kormányt Munkás-paraszt Forradalmi Kormányának, – bizonyítékául annak, hogy ez a forradalom, a munkások és parasztkor forradalma volt. Sokszor vádolják még ma is a parasztságot, hogy a forradalom alatt passzív volt. Ez nem igaz. A paraszt is kész volt fegyverrel a kezében harcolni, sajnos nem volt elegendő fegyver. Hogy ez a réteg mennyire aktív résztvevője kívánt lenni a forradalomnak, mi sem bizonyítja jobban, mint az élelmiszergyűjtés áldozathozatala. Egyik faluban, egy szegény paraszt, akinek nem volt egyebe csak egy borjúja, azt vezette a teherautóhoz, hogy vigyék el a csepeli munkásoknak. Tudták a parasztkor, hogy számukra a szabadságot csak a munkások harcolhatják ki. Nem fegyverrel már, hanem sztrájkokkal.

Úgy látszott, hogy a munkásság elszántsága, a parasztság áldozatkészsége, a szovjet beavatkozás ellenére elég erős a forradalom vívmányinak megvédésére.

A Kádár-kormány megalakulása után a szétvert sztálinisták rendezni kezdték soraikat, ők lettek a Munkás-Paraszt Forradalmi Kormány egyetlen támaszai. A pártfunkcionáriusok hada, az elkergetett „munkás igazgatók”, a kiskirályok, a volt ÁVH-sok újra egymásra találtak és Bocsárlapujtón, ahonnan a legtöbb „kádér” származott, megalkották a „kádár huszárak” magvát. *Darázs János*, aki a Rákosi idők alatt munkásból lett százados, bár mint alkalmatlant később leszerelték, átvette az alakulat vezetését. Mintegy negyvenötven fő vezetését. Tudták, hogy a vármegyében a hatalom megszerzéséhez először a megyei tanács épületét kell elfoglalni. A Megyei Nemzeti Bizottság ebben az épületben székelt, innen irányította a megye eseményeit. A fegyveres erőszolgálat mellett minden éjjel egy elnökségi tag is szolgálatot teljesített.

November 5-én munkatársaival e sorok írója volt éjjel szolgálatban. Számoltunk már a szovjet csapatok vármegyénkbe történő megérkezésével. Vártunk. Tolmácsot is tartottunk készenlétben, mert a Megyei Forradalmi Nemzeti Bizottság úgy döntött: a hiábavaló véráldozatok elkerülése miatt fegyverrel nem állunk ellent, hanem igyekszünk megnyerni a helyi szovjet alakulatok jóindulatát. Okosabbnak, célravezetőbbnek láttuk ezt.

Az elmúlt napok eseményeiről beszélgettünk, jelentésket fogadtunk és

összegeztünk, amikor éjfél után szokatlan zajt hallottunk a lépcsőházból. Nem volt időnk megnézni, mi történt. Hirtelen felszakították az ajtót és egy harminc-negyven főnyi géppisztolyos csoport tört ránk. Különböző ruhát viseltek, de mindannyiukon lenin-bórsapka volt. – *Fel a kezekkel!* – hangzott a parancsnok kiáltása. A csoport félelmetesen hatott. Ellenállásra nem is gondolhattunk, a támadás annyira meglepetésszerű volt. Őrségünket lefegyverezték. A fegyveresek egyike úgy látszott, hogy ismer, oda lépett hozzám, mellemnek szegezte a géppisztolyt és határozott hangon azt kérdezte:

– *Garamvölgyi úr elismeri a Kádár-kormányt vagy nem?* – Még felelni sem tudtam, amikor egy fiatalember félretolta a géppisztolyt mondván:

– *Vidd a fegyveredet, ez a Rákosi rezsim módszere volt, mi nem kényszeríteni akarjuk az embereket, hogy támogassanak, hanem megnyerni.* – ezzel megfordult és vele együtt távozott a szobából az egész csoport, őrzésünkre csak három fegyveres maradt velünk. Mint később kiderült még azon az éjjelen, ott a megyei tanács épületében megalakították a Megyei Munkás-paraszt Forradalmi Tanácsot. Reggel visszajött a csoport. Az a fiatalember, aki az éjjel társa géppisztolyát félretolta előlem bemutatkozott: – *Mrazik János, a Megyei Munkás-paraszt Forradalmi Tanács elnöke vagyok, a megyében a hatalmat átvettem, önök hazamehetnek.*

A reggel érkező Megyei Nemzeti Bizottság tagjai meglepve vették észre, hogy vörös-csillagos jelvénnel ellátott idegen emberek állnak őrséget a megyei tanács épülete előtt. Nem tudtak bejutni az épületbe, nem engedtek be senkit, de le sem tartóztattak senkit. November 7-én a Munkás-paraszt Forradalmi Tanács elnöke a lakásomon megjelent Cserhádi József, Megyei Nemzeti Bizottság tagjának kíséretében és arra kért, hogy működjek együtt a Munkás-paraszt Forradalmi Tanáccsal, vezető helyet szántak nekem a megye életében. Ezt a kérést nem lehetett teljesítenem, hiszen esküt tettünk a forradalom eszméinek megvédésére. Ezután arra kértek, hogy vegyek részt egy, a Kádár-kormányhoz induló küldöttségben. Ezt az a feltétellel vállaltam el, hogy csak magáncemberként, senkit sem képviselve veszek részt e küldöttségben. Ezután lassan, lépésről lépésre megtalálták egymással a Megyei Nemzeti Bizottság tagjai a kapcsolatot. Egy-két tag, ugyan teljesen visszavonult, de senki sem akadt, aki a Munkás-paraszt Forradalmi Tanáccsal együttműködést vállalt volna. A Nemzeti Bizottság hozzájárult ahhoz, hogy a Kádárhoz menő delegációban részt vegyünk, ugyanis részt vett a tizenegytagú küldöttségben a Megyei Nemzeti Bizottságból Kovács János és Esztergomi Antal is.

November 9-én hajnalban két autóval indultunk útnak Budapest felé. Mindannyian, a katonatisztek is, fegyver nélkül voltak és a Megyei Munkás-paraszt Forradalmi Tanács által kiállított megbízólevéllel utaztunk. Vácig minden igazoltatás nélkül eljutottunk. Vác után több ízben ütköztünk szovjet alakulatokba, amelyek igazoltattak, de az igazolványok felmutatása után mindig tovább mehettünk. Budapest nekünk, a külső Váci úttól kezdődően súlyos harcok lefolyásáról tanúskodott. Mindenütt kiégett tankok, felfordított villamosok, barikádok jelezték, hogy a főváros népe valóban harcban állott a szovjet hadsereggel. Déli tizenegy órakor érkeztünk meg a Parlament elé. A kapunál szovjet katonai alakulat állt őrt. Minden további nélkül beengedtek. A kapukon belül magyar őrség volt. Igazoltattak, megmotoztak és csak azután vezettek fel bennünket. Itt, láthatóan örömmel fogadtak. Mi voltunk az első küldöttség, amely a kor-

mányhoz jött, mi voltunk az elsők, akik tudomást vettünk a Kádár-kormányról. A tanácssteremben nagy sürgés, forgás fogadott. Riporterek jöttek, mentek. Rögtön nyilatkozatot kértek és miután a küldöttség legnagyobb része a Munkás-paraszt Forradalmi Tanácshoz tartozott kedvező nyilatkozatokat kaptak, amelyet a rádió már tárgyalásunk alatt sugárzott is. Mintegy fél órát kellett várakozni, amíg megjelent Kádár János. Rajta kívül egy-két idegen maradt csupán a teremben. Egy tanácskozó asztalnál foglaltunk helyet. Megindult a kötetlen beszélgetés.

– Miként ítéli meg a miniszterelnök úr a forradalmat? – hangzott az első kérdés.

– Ez a forradalom – válaszolta Kádár – a magyar nép forradalma, amely a Rákosiék által elkövetett hibák miatt tört ki. A forradalmat azonban a reakciós erők ki akarták használni és mind jobban és jobban az általuk kívánt irányban haladtak az események, ezért kellett szakítanom a kormánnyal. Éppen azért, mert ez a forradalom a mi forradalmunk. Sem a vezetőknek, sem a fegyveresen harcolóknak semmi bántódásuk nem lesz a forradalomban való részvételért, de ennek ellenében azt kell kérnem, hogy hagyjanak fel az ellenállással, támogassuk a kormány erőfeszítését a rend helyreállítására.

Kovács János küldött nyíltan, őszintén a következő kérdést tette fel:

– Miniszterelnök úr, Ön bizonyára tudja, hogy a magyar nép bizalmát nem ön, hanem Nagy Imre bírja, hajlandó-e ön Nagy Imrének a miniszterelnökséget átadni és vele együtt dolgozni?

– Igen, – mondta a miniszterelnök – tudom, hogy a magyar nép bizalmát Nagy Imre bírja, Nagy Imre kommunista, mi ma is bizalommal vagyunk iránta. Egyedül ő fosztotta meg magát a miniszterelnökségtől, amikor a jugoszláv követségre menekült, amint menedékhelyét elhagyja, visszatér a parlamentbe, azonnal hajlandó vagyok helyemet neki átadni.

– Miniszterelnök úr – kérdezte tovább e sorok írója – elismeri-e ön a több pártrendszert és hajlandó-e a volt négy koalíciós párt részvételével szabad választásokat tartani?

– Rákosiék a legnagyobb bünt akkor követték el, amikor a koalíciós partnerpártokat feloszlatták és ezzel a szocialista demokrácia sok hívét elidegenítették. A mai nehéz helyzetben a kommunista párt egyedül nem vállalhatja a felelősséget, feltétlenül be kívánjuk vonni a kormányba a többi pártok képviselőit is és ezzel a Rákosiék által elkövetett legsúlyosabb hibát is jóvátesszük. Ami a választásokat illeti csak egylistás választást tartathatunk, mert egy szabad választás esetén kétségtelenül a polgári pártok győznének, ezek a pártok pedig hazánkat kiszakítanák a szocialista táborból és átvinnék az imperialista táborba. Ezt pedig mi nem engedhetjük meg. A kommunista párt nem engedheti meg, hogy hazánk szocialista vívmányai veszélybe kerüljenek, éppen e veszély fennállása miatt kellett most is akcióba lépniünk. – Válaszolta a miniszterelnök nekem, a Kisgazdapárt küldöttjének.

– Mi a miniszterelnök úr véleménye az ország semlegességéről? – tette fel Kovács János az újabb kérdést.

– Tudom – felelte Kádár –, minden nép álma, vágya a semlegesség, természetesen, hogy a mi népünknek is ez a legfőbb vágya. A nemzetközi helyzet azonban olyan, hogy mi nem lehetünk semlegesek, mi a szocialista táborba tartozunk, ezt kell erősítenünk és nem gyengíteni.

– És mit kíván miniszterelnök úr tenni a forradalom legfőbb követelésé-

nek érdekében, hogy a szovjet csapatok hagyják el az ország területét? – hangzott a következő kérdés.

– Forradalmunk egyik legfontosabb követelménye kétségtelenül a szovjet csapatok kivonása, az ország szabad, független fejlődésének biztosítása. A múltban a szocialista államok egymásközi viszonyában is súlyos hibák történtek, mint ahogy ezt a szovjet kormány október 30-i nyilatkozata is elismeri. A jövőben nem történhetik meg, hogy más országok beleavatkozzanak országunk belügyeibe. Amíg a szovjet csapatok hazánk területén állomásoznak, addig népünk nem hiszi el, hogy függetlenek vagyunk, ezért már most kijelenthetem, hogy amint az országban a rend és a nyugalom helyreállt, a szovjet csapatok azonnal el fogják hagyni az országot, erre a szovjet kormánytól ígéretet kaptam – válaszolt Kádár János. – Többek között megígérte a miniszterelnök, hogy október 23-a nemzeti ünnep lesz és hogy a jövőben március 15-ét is így fogják ünnepelni, a rádióban újra megszólal a déli harangszó és ezután az iskolában megint ez egyes lesz a legjobb osztályzat.

Ezután is riporterek vettek körül bennünket és nyilatkozatot kértek. Csak hárman hallgattunk: Kovács János, Vincze József és én. Minket nem elégített ki a miniszterelnök válasza, hiszen a forradalom legfontosabb követeléseinek teljesítését megtagadta. – Igaz nem tehetett mást. Lehetett érezni hangján, a beszédén, a magatartásán, hogy ő igazán egyetértett Nagy Imrével, de nem követheti őt. Kádár János eszköz volt. A körülmények között csak az ő személye illett be a Szovjetunió tervébe. A szatlini erőknek, csak a forradalommal álcázva lehetett levernie a forradalmat és erre célra csak egy személy volt alkalmas, Kádár János. Tagja volt a Nagy Imre kormánynak, ő volt az újjászervezett párt főtábornoka, a forradalmi eseményekkel sodródott egészen november 3-áig, tehát forradalmár volt és egyben vonalhű, a kommunista érdekeket, az ország érdekei elé helyező politikus.

Salgótarjában érkezve a legrészletesebben beszámoltunk a Munkás-paraszt Forradalmi Tanács kezében levő megyei újságban a tárgyalásokról. A beszámoló tárgyilagos volt. A munkástanácsok, a forradalmi bizottságok a beszámolót ismertették a munkásokkal, az eredménnyel azonban elégedetlenek voltak, ezért elhatározták, hogy tovább folytatják küzdelmüket a forradalom vívmányainak megvalósításaért. Az általános felfogás az volt, hogy a Kádár-kormánnyal, mint reális ténnyel számolnunk kell, ám a magyar munkásság, a magyar nép támogatására, elismerésére csak akkor számíthat, ha teljesíti a forradalom követeléseit. A megyében a sztrájk teljes volt. A munkások, hogy az üzemetek őrizzék, bementek ugyan a munkahelyeikre, de nem dolgoztak. A Megyei Munkás Forradalmi Tanács tehetetlen. Közben Budapestről segítségünkre megérkeznek a kormányküldöttek. Először próbálják maguknak megnyerni a Megyei Nemzeti Bizottságot, amikor ez nem sikerül, rágalommal próbálják lejáratni tekintélyét, azzal vadolják, hogy halállistát állított össze. Senki nem hisz nekik. Nem volt más hátra, mint együttműködni a Megyei Nemzeti Bizottsággal.

November 13-án küldöttgyűlést hívtunk össze az Acélgyárba, ahova a Megyei Nemzeti Bizottság a megyei tanácsról kizorultán székhelyét áthelyezte. A küldöttgyűlésre meghívtuk a Munkás-paraszt Megyei Tanács kiküldöttjeit, akik Mrázik János elnök és Andó Géza volt párttitkár által képviselték magukat. A küldöttgyűlés, amelyen mintegy kétszázan vettek

részt egyhangúlag az október 30-án törvényesen megválasztott Megyei Nemzeti Bizottság mögé állt. Nem ismerte el a Mrázik-féle bizottságot.

A küldöttek szenvedélyesen támadták a Kádár-kormányt, de hasonló hangon szóltak a kormány megyei küldötteihez is. A tárgyalás alatt, miután világossá lett, hogy megegyezésre nem került sor, egy jól felszerelt nemzetőr egység Hadady Rudolf parancsnokságával, e sorok írójának tanácsára és vezetésével elindult, hogy a megyei tanács épületét birtokba vegye. Amilyen váratlanul ért 5-én minket a támadás, ugyanolyan váratlanul érte a kádár huszárokat is, most. Egyetlen lövés nélkül adta meg magát a kapuőrség, valamint az épületben talált alakulat. Az épület őrségét leszerelték majd fegyver nélkül szélnek eresztették. Megismétlődtek a november 6-án reggel történtek, de most a Megyei Munkás-paraszt Forradalmi Tanács tagjai nem tudtak az épületbe bemenni. A megye megmozdulására, a küldöttek erélyes fellépése ellen az önmaga választotta Megyei Munkás-paraszt Forradalmi Tanácsnak nem volt orvossága. A hatalom megint teljesen a kezünkbe került. Átvettük a rádió, az újság irányítását. Balassagyarmatról katonai erősítést kértünk, újra szerveztük a nemzetőrséget. Az Acélgár fegyveres egységet küldött a határra, hogy a szlovákiai, fegyverrel felszerelt funkcionáriusok hazatérését megakadályozza. Erre ugyanis a Megyei Munkás-paraszt Forradalmi Tanács karhatalmi alakulata már minden előkészületet megtett: harminchét főből álló egységet küldtek a határra, Ipolytarnóc községbe - a szlovákiai segítségre feltétlenül szükségük volt.

Ipolytarnócon leszerelték a helyi nemzetőrséget. De abban bízva, hogy a határoralakulat szövetségesük, őket nem szerelték le. Amint a község lakosságának, valamint a községi Nemzeti Bizottságnak tudomására jutott, hogy milyen alakulat tartózkodik a faluban, azonnal érintkezésbe lépett a határőrség forradalmi bizottságával. Maga a falusi lakosság is mozgolódní kezdett, fegyvert követelve a határőrség elé vonult. Az épület emeleti ablakában akkor megjelent egy határőr és elkiáltotta magát:

- Aki magyar, fegyverbe! Piszkos kommunisták menjenek haza! - És ezzel egy sorozatot engedett a levegőbe. A tömeg nekiment a kapuban álló karhatalmi őrnök, fegyverét elvették, leütötték majd benyomultak a laktanyába, a határőrök pedig felnyitották a fegyverraktárt. A fegyverhez jutott tömeg azonnal löni kezdte azt a termet, amelyben a karhatalmisták voltak. Ellenállásra nem maradt idejük, de bátorságuk sem volt hozzá. Elmenekültek. Az összetűzésnek egy halálos áldozata volt, életét vesztette egy karhatalmista. (V. ö.: Bozó Gyula írását a 74. old., a szerk.)

November 14-ét írtunk, de a megyénkben Kádárék nem tudtak beleszólni az eseményekbe, nem tudták a kezdeményezést magukhoz ragadni, védekezésbe szorultak - szovjet segítség nélkül akartak rendet teremteni a megyében, a nyugalmat helyreállítani, a munkát beindítani. Elhatározták tehát, hogy karhatalmi alakulatokkal megszállják Salgótarjánt. A támadás időpontját mégis úgy szervezték, hogy ugyanarra az időpontra a szovjet alakulatok is a városba érkezzenek. A hatalomátvétel dicsőségét, erkölcsi sikerét maguknak akarták biztosítani, de a kudarcra is felkészültek, ezért állapodtak meg abban, hogy a szovjet alakulatok november 16-án délután érkezzenek Salgótarjánba. A Megyei Nemzeti Bizottság, az acélgári alakulatra bízta a város védelmét.

Az acélgyári nemzetőrség katonai vezetői elhatározták, hogy megelőzik a karhatalmisták támadását és felszámolják Bocsárlapujtón a karhatalmi alakulatot.

Teherautón indultak a Salgótarjától északnyugatra fekvő Bocsárlapujtó felé. Karancsalján leszálltak és a szántóföldeken csatárláncba felfejlődve közeledtek Bocsárlapujtó felé. Bocsárlapujtó előtt vették észre, hogy a karhatalmisták is harcra készen, szintén csatárláncba fejlődtek a patak töltése mögött. A két alakulat farkasszemet nézve állt egymással szemben. Egyik fél sem akarta a támadást megkezdeni, egyik fél sem akarta a vérontásért a felelősséget vállalni. Mindkét oldalról tárgyalást kezdeményeztek. A Megyei Nemzeti Bizottság dr. Magos Ferenc ügyvédet az acélgyár jogi előadóját és Szabó István rendőr őrnagyot küldte a tárgyalásra. Tárgyalás közben érkezett a hír, hogy a szovjet alakulatok megérkeztek Salgótarjánba. Az acélgyári fegyveresek most már fontosabbnak tartották a gyár védelmét, mint a karhatalmistákkal való harcot és ezért visszavonultak a gyár területére, ám a karhatalmisták sem tartották már szükségesnek a város elfoglalását, hiszen a város feletti hatalom az ő kezükbe került. Minket elégtétellel töltött el a tudat, hogy a helyi kádár huszároknak a szovjet csapatokra volt szükségük ahhoz, hogy a megyében a hatalmat visszaszerezék, bár azt maguknak biztosítani még így sem tudták. Igaz, nekünk a szovjet csapatok árnyékában kellett tovább küzdenünk a forradalom eszméinek győzelméért.

A Magyar Nemzeti Bizottság mögött ott állt a nép, a Megyei Munkás-paraszt Forradalmi Bizottság mögött pedig a szovjet fegyverek. Így egy kényszerű együttlét keletkezett: két hatalom együttléle. Alkalmazkodni kellett a megváltozott körülményekhez...

(Folytatása következő lapszámunkban.)